

EIS-nieuws

Nieuwe voorzitter bestuur EIS

Per 1 april 2006 volg ik Frans Ellenbroek op als voorzitter van het bestuur van EIS-Nederland. Ik ben bioloog (VU) en al jaren werkzaam aan de Universiteit Leiden. Daar ben ik hoofd van de afdeling Milieubiologie en vooral actief rond thema's zoals 'biodiversiteit in het landelijk gebied' en 'de neveneffecten van bestrijdingsmiddelen voor natuur en milieu'. Tevens ben ik bijzonder hoogleraar Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer aan de Universiteit Wageningen. Binnen EIS hoop ik een verdere bijdrage te kunnen leveren aan de natuurbescherming in Nederland.

Geert de Snoo

Jaarverslag EIS 2005

(voor een uitgebreidere versie, zie www.naturalis.nl/eis onder bestuur)

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag 2005 van Stichting EIS-Nederland. Het hoogtepunt in 2005 was ongetwijfeld de opening van de website Nederlands Soortenregister, op 26 september. Deze door Naturalis opgezette website bevat een soort burgerlijke stand van onze flora en fauna, waar op dit moment zo'n 30.000 soorten in zijn opgenomen, soms voorzien van foto's en verspreidingskaartjes. De website is een afspiegeling van het enthousiasme waarmee vrijwilligers het veld in trekken om de gegevens bijeen te brengen. De site wordt in de toekomst verder uitgebouwd en up-to-date gehouden, waarbij de inzet van vele specialisten, waaronder die van EIS, van onschatbare waarde zal zijn.

De belangrijkste taak van het EIS-bureau is het bieden van hulp aan de werkgroepen bij het publiceren van hun onderzoek. Het doet ons dan ook goed te zien dat ook dit jaar weer een keur aan interessante publicaties is verschenen, ook in internationale tijdschriften, zoals *Journal of Insect Conservation* en *Archiv für Hydrobiologie*. Deze publicaties, maar ook de vele lezingen en interviews voor radio en TV en krantenartikelen, zijn belangrijk voor het draagvlak voor onderzoek aan en bescherming van ongewervelden.

In 2005 zijn enkele nieuwe projecten opgestart. Het betreft atlasprojecten voor de steenvliegen, boktorren, prachtkevers en Europese libellen. Door elk jaar weer nieuwe groepen aan te pakken brengen we de Nederlandse biodiversiteit steeds verder in kaart.

Een beter inzicht in en bescherming van de biodiversiteit in ons

land kan alleen in samenwerking met andere organisaties, zoals Naturalis, Nederlandse Entomologische Vereniging, De Vlinderstichting, Stichting Anemoon en de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. Naturalis neemt hierbij een bijzondere positie in, gezien de wetenschappelijke functie en de publiekstaken van dit museum. Met behulp van Naturalis hebben we in 2005 voor het eerst zelfs DNA-technieken kunnen gebruiken om problemen op te lossen binnen de projecten over de roodrandzandbij en gestreepte waterroofkever.

De laatste jaren is het volume aan opdrachten sterk toegenomen. Men weet het EIS-bureau steeds beter te vinden als het gaat om adviezen, analyses en onderzoek op het gebied van ongewervelde dieren. De opdrachten worden tijdig en adequaat afgerond. Daarmee vormen ze een belangrijke financiële voorwaarde voor het voortbestaan van het EIS-bureau en daarnaas een wezenlijke uitbreiding van het netwerk van EIS.

Het bestuur van EIS-Nederland onderschrijft het belang van de activiteiten die in het jaarverslag staan en we nemen ons voor om in 2006 op dezelfde voet door te gaan. We bedanken iedereen, in het bijzonder de vrijwilligers, die het ons mogelijk heeft gemaakt de in dit verslag samengevatte resultaten te boeken.

Een speciaal woord van dank aan terugtredend voorzitter Frans Ellenbroek. Hij heeft EIS de afgelopen jaren op voortreffelijke wijze vertegenwoordigd en begeleid.

Namens het bestuur van EIS-Nederland,
Matty P. Berg (secretaris / waarnemend voorzitter)

Bestuur en bureau

Het bestuur bestond in 2005 uit Frans Ellenbroek (voorzitter), Matty Berg (secretaris), Peter van Helsdingen (penningmeester), Willem Ellis (lid) en Martin Soesbergen (lid). Frans Ellenbroek is in de loop van 2005 teruggetreden en voorlopig vervangen door Matty Berg.

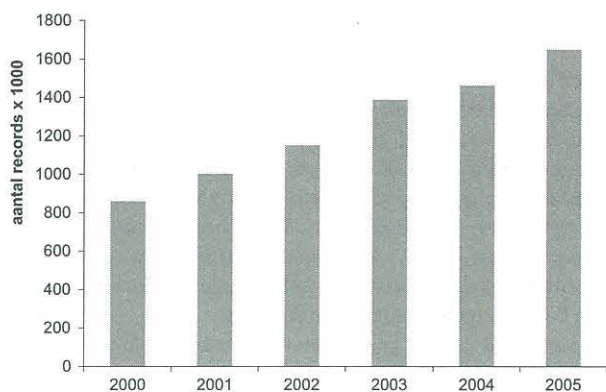
In 2005 waren zes personen werkzaam bij het EIS-Nederland. In totaal was 4,5 fte beschikbaar.

André van Loon (0,5 fte)
Roy Kleukers (0,8 fte)
Menno Reemer (0,8 fte)
Vincent Kalkman (0,7 fte)
John Smit (0,8 fte)
Arno Boesveld (0,9 fte)

Daarnaast werd door diverse mensen bijgedragen aan opdrachten en projecten: Jan Cuppen, Wouter Jansen, Bram Koese en vele coördinatoren voor het Nederlands Soortenregister en Alterra-project *Knelpunten Fauna* (Eddy Weeda).

Reguliere bureauwerkzaamheden

- De bureaumedewerkers waren betrokken bij 13 bijeenkomsten in binnen- en buitenland.
- Het contact van het bureau met de werkgroepscoördinatoren vond met name plaats in het kader van de nieuwsbrief, NFM, Nederlands Soortenregister en EIS-dag. Daarnaast zijn er enkele algemene mailings verstuurd en was er over-

Figuur 1. Jaarlijkse groei van het totale aantal records in EIS-bestanden.

leg over specifieke projecten en opdrachten. Voor sommige werkgroepen werden verspreidingskaarten gemaakt of specifieke vragen beantwoord.

- De website van EIS (www.naturalis.nl/eis) werd uitgebreid en geactualiseerd. Vanaf december 2005 kunnen de bureaumedewerkers zelf de website gaan bijwerken.
- De EIS-dag vond plaats op 15 januari 2005, met als thema *Blik op bos*. De dag werd met circa 50 mensen redelijk bezocht. Het EIS-weekend vond plaats van 9-11 september in Braamt bij Didam in de Achterhoek.
- In 2005 zijn de EIS-bestanden gegroeid met ruim 180.000 records (figuur 1). Hier zijn met name twee nieuwe bestanden vermeldenswaard, de kokerjuffers (ruim 56.000 records) en de pissebedden, duizendpoten en miljoenpoten (ruim 35.000 records). Voor de libellen en sprinkhanen zijn ieder ca. 40.000 gegevens toegevoegd.
- Het aantal vragen van derden (130) is stabiel ten opzichte 2004. Veel vragen zijn doorgestuurd aan werkgroepscoördinatoren.

Projecten

- Het auteurscollectief van het zweefvliegenboek heeft in 2005 gestaag doorgewerkt aan het manuscript. Het ligt in de bedoeling om het boek in 2006 in te leveren bij de eindredactie.
- Van 2 tot en met 4 september 2005 heeft bij Naturalis het 3rd International Symposium on Syrphidae plaatsgevonden, georganiseerd door de Zweefvliegencommissie, met ondersteuning van het EIS-bureau. Het was een succesvol congres met in totaal 62 deelnemers uit 20 landen.
- EIS is met eigen middelen het project Europese libellen-atlas gestart. Coördinatie Vincent Kalkman.
- Arno Boesveld verrichtte in 2005 molluskeninventarisaties in Zuid-Holland en Zeeland. De inventarisatieprojecten hebben al veel interessante gegevens opgeleverd. Het merendeel van het verzamelde materiaal (> 100.000 exemplaren) zal worden ondergebracht in de collectie van Naturalis.
- Het Atlasproject Limburgse Sprinkhanen wordt uitgevoerd in samenwerking met de sprinkhanenwerkgroep van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg. In 2005 zijn middels gerichte excursies gegevens verzameld in 'witte gebieden'.
- Op 26 september opende minister Veerman van LNV de website Nederlands Soortenregister (www.nederlandse-soorten.nl). Bureau EIS verzorgt voor Naturalis de coördinatie van de inhoud van de database. In totaal zijn nu ruim 30.000 (van de 45.000) soorten opgenomen. Voor diverse soorten zijn foto's en verspreidingskaarten toegevoegd.

soorten.nl). Bureau EIS verzorgt voor Naturalis de coördinatie van de inhoud van de database. In totaal zijn nu ruim 30.000 (van de 45.000) soorten opgenomen. Voor diverse soorten zijn foto's en verspreidingskaarten toegevoegd.

- Voor het CRAYNET-project (Europese atlas zoetwaterkreeften) werden gegevens uit het bestand van EIS-Nederland en Stichting Anemoon aangeleverd. Publicatie van de atlas voorzien in 2006.
- In 2005 is de sprinkhanendatabase van EIS via NLBIF (www.NLBIF.org) ontsloten.
- EIS leverde een bijdrage aan het ALARM-project, georganiseerd door de Universiteit van Leeds (contactpersoon Koos Biesmeijer). De EIS-bestanden worden hier gebruikt om de achteruitgang van bestuivende insecten te documenteren.

EIS in de pers

- EIS was in 2005 vaak in het nieuws. De opening van het Nederlands Soortenregister op 26 september leverde veel publiciteit op via radio, tv (RTL-Nieuws), kranten en vakbladen (bijv. National Geographic NL). Het NOS-journaal besteedde aandacht aan de veranderingen in de Nederlandse fauna. Naturalis heeft dit item begeleid, waarbij ook EIS in beeld kwam. Verder aandacht voor het beschermingsplan vliegend hert (onder meer Grasduinen, Op Pad) en Gelderse sprinkhanen (Gelderlander), nieuwe soorten (Geografie, Plus Magazine), veldgids sprinkhanen, 2001-soortendag (TV-Noord-Holland).

Publicaties

- De EIS-nieuwsbrief 40 en 41 verschenen regulier, met een oplage van 1309.
- NFM 22 en 23 bevatten veel nieuwe informatie over onbekende groepen als hooiwagens, borstelwormen, prachtvliegen, glanskevers en dansmuggen. Grotere artikelen zijn de tabel tot de spinnendoders en een gereviseerde naamlijst voor de Nederlandse wantsen. Het redactieteam bestond ongewijzigd uit Matty Berg, Paul Beuk, Peter van Helsdingen, Roy Kleukers (eindredactie), Annemarie Kroon, Erik van Nieukerken (eindredactie). Het aantal abonnees ligt stabiel op 281.
- In 2005 zijn geen delen in de Nederlandse Fauna of verspreidingsoverzichten verschenen. Wel is door de auteursgroep gewerkt aan het manuscript van de zweefvliegen en is een start gemaakt met het boek over de Nederlandse bijen. Het manuscript voor het tweede deel van het verspreidingsoverzicht van de wantsen kwam in de eindredactiefase en er is verder gewerkt aan enkele bodemfaunagroepen, kokerjuffers en boktorren.
- Het Waarnemingenverslag Ongewervelden 2005 geeft een actueel overzicht van de verspreiding van dagvlinders, libellen, sprinkhanen en een selectie van opvallende soorten.
- Sinds 2004 wordt structureel tijd gereserveerd voor uitwerking van EIS-resultaten in artikelen in 'betere' tijdschriften. Dit heeft geresulteerd in een publicatie in het Journal of Insect Conservation (veranderingen zweefvliegenfauna) en een stuk in het Archiv für Hydrobiologie (uitwerking uiterwaardenonderzoek Zaltbommel). Er werden 14 EIS-rapporten afgerond.

Opdrachten

- Binnen de Inhaalslag Beschermde soorten van het

Ministerie van LNV werden enkele projecten uitgevoerd (libellen, gestreepte waterroofkever, vliegend hert). Uitvoering: Vincent Kalkman, Menno Reemer & John Smit.

- In samenwerking met Bureau Natuurbalans werden beschermingsplannen opgesteld voor het vliegend hert in Limburg en enkele sprinkhanen in Gelderland. Presentatie in 2006. Coördinatie John Smit & Menno Reemer.
- Voor Alterra werden twee grotere projecten uitgevoerd (UNIFS en knelpunten fauna). Hieraan hebben diverse werkgroepscoördinatoren bijgedragen.
- In Zuidwest-Nederland werden diverse inventarisaties uitgevoerd om de nauwe korfslak *Vertigo angustior* in kaart te brengen. Uitvoering Arno Boesveld.
- De gegevensleveringen via het Natuurloket verliepen op een vrij laag pitje.

Samenwerking

- In 2005 werd zeer nauw met Naturalis samengewerkt binnen het Nederlands Soortenregister.
- EIS is actief lid van de Vereniging voor Onderzoek Flora en Fauna (VOFF) en Platform Soortbeschermende Organisaties (PSO).
- In 2005 werd verder samengewerkt met de volgende organisaties: De Vlinderstichting, Stichting Anemoon, Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Nederlandse Entomologische Vereniging, Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, Bureau Natuurbalans, Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen, Natuurhistorisch Genootschap Limburg, Universiteit van Leeds, Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit Utrecht.

Roy Kleukers

EIS-weekend 2006 (25-27 augustus)

Het EIS-weekend 2006 vindt plaats in de omgeving van Dwingeloo. Vergunningen worden aangevraagd voor bossen en heiden rond Dwingeloo, Havelte en Diever. Het weekend begint op vrijdag 25 augustus. We verblijven in kampeerboerderij *De Galerij* in Dwingeloo. Het onderdak is gratis, kosten voor het eten worden wel in rekening gebracht.

Er is maar voor een beperkt aantal mensen plek en het is dus van belang om je snel op te geven (kalkman@naturalis.nl of 071-5687413). Na opgave volgt meer informatie.

De kampeerboerderij is ook de maandag tot vrijdag aansluitend op het weekend afgehuurd. Mensen die in gedurende die periode in de omgeving veldwerk willen doen kunnen dan ook gebruik maken van de accommodatie.

Vincent Kalkman

EIS-dag 2007: 13 januari

De EIS-dag zal komend jaar plaatsvinden op 13 januari 2007. Details volgen in de volgende nieuwsbrief.

Vincent Kalkman

Nederlands Soortenregister

Het Nederlands Soortenregister is sinds de presentatie in september 2005 behoorlijk verbeterd en aangevuld. Allerlei kleine foutjes zijn verbeterd en er zijn vele foto's en verspreidingskaarten toegevoegd. De foto's erven nu ook naar boven over, waardoor op groepsniveau alle onderliggende soorten worden weergegeven (zie figuur 1). Met ondersteuning van het ministerie van LNV is in de stamboom ook een soortenteller ingebouwd, zodat in een oogopslag te zien is hoeveel soorten een bepaalde groep omvat (zie figuur 2).

Aan het eind van het jaar zullen de lijsten voor de meercellige organismen gecompleteerd worden. Daar liggen nog enkele lacunes voor de ongewervelde dieren, met name de mariene taxa.

We willen eenieder die goede foto's heeft willen oproepen om ze via de website in te sturen, vooral van de wat minder bekende soorten, maar ook van sommige dagvlinders of libellen ontbreekt nog beeld.

Op dit moment is het soortenregister bijna 100.000 maal

Figuur 1. In het Soortenregister is nu ook op groepsniveau een overzicht te krijgen van de beschikbare foto's van de onderliggende taxa.

Figuur 2. In de stamboom van het Soortenregister is nu direct te zien hoeveel soorten een bepaalde groep omvat.

■	Embioptera	[orde]	(1 soort / 1 inheems)
■	Ephemeroptera	[orde]	(65 soorten in totaal / 57 inheems)
	Hefen		
■	Hemiptera	[orde]	(1090 soorten in totaal / 1078 inheems) @
	Wantsen, cicaden, bladluizen en schildluizen		
■	Hymenoptera	[orde]	(5018 soorten in totaal / 4437 inheems) @
	Vliesvleugeligen		
■	Ampulicidae	[familie]	(1 soort / 1 inheems)
	Kalkkerlakkendoders		
■	Aphelinidae	[familie]	(12 soorten in totaal / 11 inheems)
■	Apidae	[familie]	(370 soorten in totaal / 339 inheems) @
	Bijen en hommels		
■	Argidae	[familie]	(18 soorten in totaal / 18 inheems)
■	Bethylidae	[familie]	(15 soorten in totaal / 13 inheems)
	Platkopwespen		
■	Blasticotomidae	[familie]	(1 soort / 1 inheems)
■	Braconidae	[familie]	(1002 soorten in totaal / 840 inheems)

bezocht. We verwachten dat als er een completere set beelden beschikbaar komt, het bezoek zeker nog zal toenemen.

Roy Kleukers

Nederlandse Faunistische Mededelingen

Nummer 24 staat in het teken van waterkevers en mollusken. Het eerste artikel behandelt de spectaculaire nieuwe vondst van de brede geelgerande waterkever *Dytiscus latissimus*. Daarnaast een set artikelen met nieuwe informatie over de gestreepte waterroofkever *Graphoderus bilineatus*. De landslakken van Noord-Brabant worden gepresenteerd, evenals de ontwikkelingen van de tweekleppigenfauna van het Noordzeekanaal. Hieronder de volledige inhoudsopgave. Deze en die van oude nummers kunnen worden bekeken via www.naturalis.nl/nfm.

G. van Dijk – De brede geelgerande waterroofkever *Dytiscus latissimus* na 38 jaar weer in Nederland opgedoken (Coleoptera: Dytiscidae)

M.A. Faasse – Faunistisch overzicht van de Nederlandse kelkwormen (Entoprocta)

F.A.H.E. Post – De heidewortelboorder *Phymatopus hecta* in verzuurde bossen in Zuid-Nederland (Lepidoptera: Hepialidae)

J. Smit & H. Pijfers – Een vondst van de zuidelijke gouden groefbij *Halictus leucaneus* (Hymenoptera: Apidae s.l.)

J. Smit & B. van Aartsen – De bosknotswesp *Sapyga similis*

toch niet verdwenen uit Nederland (Hymenoptera: Sapygidae)

J.G.M. Cuppen, B. Koeze & H. Sierdsema – Distribution and habitat of *Graphoderus bilineatus* in the Netherlands (Coleoptera: Dytiscidae)

B. Koeze & J.G.M. Cuppen – Sampling methods for *Graphoderus bilineatus* (Coleoptera: Dytiscidae)

H. Sierdsema & J.G.M. Cuppen – A predictive distribution model for *Graphoderus bilineatus* in the Netherlands (Coleoptera: Dytiscidae)

A. Boesveld – Inventarisatie van de landslakken van Noord-Brabant (Mollusca: Gastropoda)

T. van Haaren & D. Tempelman – De tweekleppigen van het Noordzeekanaal (Mollusca: Bivalvia)

J.T. Smit – Droogboeketten als vector voor exoten (Diptera: Tephritidae)?

J.T. Smit & W. Renema – De prachtvlieg *Otites formosa* nieuw voor Nederland (Diptera: Ulidiidae)

Oproep catalogus Nederlandse kevers: provincies gezocht!

Het is inmiddels 40 jaar geleden dat het laatste volledige overzicht van de Nederlandse keverfauna verscheen: de *Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied* door P.J. Brakman. Sinds enkele jaren wordt er door een tiental enthousiaste keverkundigen gewerkt aan een nieuwe Nederlandse kevercatalogus. In deze catalogus staat van elke soort het voorkomen per provincie vermeld. Daarnaast worden twee perioden onderscheiden: vóór en vanaf 1966. Anders dan in de lijst van Brakman is iedere vermelding gebaseerd op een controleerbaar record (collectiemateriaal).

Gelukkig is het werk inmiddels in een vergevorderd stadium. Een eerste 'voorlopige' versie van de catalogus is nu gratis beschikbaar voor een ieder die geïnteresseerd is. Hoewel er een enorme berg werk verzet is en vele duizenden records verwerkt zijn, is het huidige overzicht nog verre van compleet. Van sommige provincies is het aantal soorten nog bescheiden. Dit geldt natuurlijk met name voor Flevoland, maar ook recente waarnemingen (van na 1966) uit het westen van het land zijn vaak schaars. Ongetwijfeld schuilt er in veel privé-collecties nog menig aanvulling. Vandaar ook deze oproep: pluis aan de hand van de 'voorlopige' catalogus je collectie na (op een regenachtige zomeravond of zo) en meld die nieuwe provincie-records! Wel geldt één belangrijke spelregel: alle records dienen ondersteund te worden door collectiemateriaal, dat door de bewerkers van betreffende familie gecontroleerd kan worden. Alle bee(s)tjes helpen!

Oscar Vorst, coördinator kevercatalogus, Poortstraat 55, 3572 HD Utrecht, e-mail vorst@xs4all.nl

Oproep: ongewervelden van Zuid-Limburgse kalksteengroeven

De werkgroep SOK (Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven), onderdeel van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, doet onderzoek in Zuid-Limburgse kalksteengroeven. Ze voeren bijvoorbeeld jaarlijks vleermuistellingen uit, beschrijven geologische verschijnselen, maar houden zich ook bezig met de rijke cultuurhistorie van deze groeven. Voor het

beheren van onderaardse kalksteengroeven is de Stichting Ir. D.C.van Schaik in het leven geroepen. Momenteel beheert deze stichting een veertiental groeven in het Limburgse.

In de kalksteengroeven mag je een voor Nederland bijzondere ongewerveldenfauna verwachten, maar er is heel weinig bekend over bijvoorbeeld de springstaarten, miljoenpoten, spinners, vliegen, hooiwagens en kevers. Een deel van deze fauna is het jaar rond in de grotten te vinden en is als troglodiel te karakteriseren. Ook tal van andere verschijnselen zijn waar te nemen, zoals massale migraties van bepaalde vliegen in de zomer of overwintering van vlinders en sluipwespen. Op 14 oktober 2006 bestaat de mogelijkheid enkele groeven te bezoeken onder leiding van John Hageman, beheerder van de Roothergroeve, in de omgeving van de Bemelerberg. Specialisten die graag mee de duisternis in duiken, kunnen zich bij mij melden.

Hay Wijnhoven, e-mail hayw@xs4all.nl

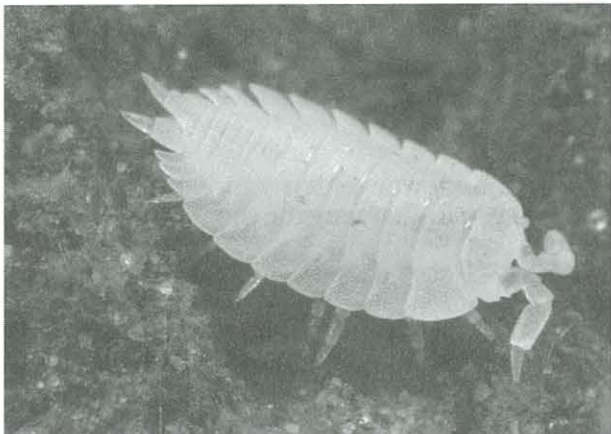
Informatie: SOK – Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven (www.sok.nl), Stichting Ir. D.C.van Schaik (www.vanschaikstichting.nl)

Oproep waarnemingen mierengasten

Samen met Wouter Dekoninck uit België wil ik de komende jaren een analyse uitvoeren naar gastheerspecificiteit van twee algemene mierengasten, te weten de springstaart *Cyphoderus albinus* en de pissebed *Platyarthus hoffmannseggii*. Beide soorten zijn wit, blind, mobiel en nemen een aparte positie in binnen de beide faunagroepen. Er is een aantal vragen die we graag zouden willen beantwoorden.

- Komen beide gasten voor bij specifieke mierensoorten (waarschijnlijk niet)?
- Is hun voorkomen gebonden aan bodemtype (waarschijnlijk wel)?
- Is er een relatie tussen voorkomen en nestgrootte (waarschijnlijk niet)?
- Zijn ze vaker aanwezig als er wortelluizen in het nest voorkomen (waarschijnlijk wel)?
- Komen beide gasten vaak samen voor in een nest (waarschijnlijk wel)?
- Komen ze minder vaak voor bij *Formica*-soorten? (waarschijnlijk wel)?

De mierenpissebed *Platyarthus hoffmannseggii* (foto Theodoor Heijerman).

- Licht het aantal nesten waarin gasten voorkomen boven de 50% (vermoedelijk)?
- Heeft de aanwezigheid van mierenbroed invloed op hun voorkomen (waarschijnlijk niet)?

We kunnen wel wat hulp gebruiken bij het verzamelen van de waarnemingen, met name van actieve leden uit de mierenwerkgroep. We zijn blij met elke waarneming van een of beide gasten in het nest van een willekeurige mierensoort. Als je mieren goed op naam kunt brengen en *Platyarthus* kunt herkennen hoeft er geen bewijsmateriaal verzameld te worden. Wel zien we graag bewijsmateriaal van *Cyphoderus albinus* (70% alcohol), aangezien verwarring met andere dieplevende springstaarten niet is uit te sluiten. Mocht je interesse zijn gewekt door bovenstaande vragen en wil je naast het voorkomen ook ecologische gegevens noteren, neem dan contact op met ondergetekende. Ik stuur je dan een invoerbestand toe waarop de gevraagde ecologische gegevens staan (biotoop, microhabitat, bodemtype, enzovoorts).

Matty P. Berg, Vrije Universiteit, De Boelelaan 1085, 1081 HV Amsterdam, 020-5987077 / 075-6142620, e-mail matty.berg@ecology.falw.vu.nl

Oproep waarnemingen waterspringstaart

Van de ongeveer 200 soorten springstaarten die nu bekend zijn voor de fauna van Nederland leven twee soorten op het wateroppervlak van zoet water. Dit zijn *Sminthurides aquaticus*, een maximaal 1 mm kleine, gele en bolvormige soort en *Podura aquatica* een wat grotere, blauwzwarte, langwerpige soort. Deze laatste soort kan het hele jaar door soms in zeer grote aantallen worden waargenomen op de overgang van de oever naar drijvende waterplanten en algenflap. Soms zijn de aantallen zo groot dat de witte vervellingshuidjes als lichte vlekjes op het wateroppervlak liggen.

Op het ogenblik verzamel ik alle waarnemingen van *Podura aquatica* voor een overzichtsartikel in de Nederlandse Faunistische Mededelingen. De museumcollecties zijn opgenomen en de literatuurgegevens zijn op een rijtje gezet. In het westen van het land lijkt *P. aquatica* overal voor te komen, op niet al te grote waterpartijen met een min of meer natuurlijke oever en een gereduceerde golfslag. Uit het zuiden en het oosten van het land heb ik echter nauwelijks waarnemingen kunnen vinden

De waterspringstaart *Podura aquatica* (foto Steve Hopkin).

terwijl ik me niet kan voorstellen dat *P. aquatica* hier niet voorkomt. Graag zou ik dan ook waarnemingen van *P. aquatica* ontvangen, uit heel Nederland, maar met name uit oostelijk Nederland. Wellicht dat bij het bemonsteren van watermacrofauna gelet kan worden op aanwezigheid van *P. aquatica*. Waarnemingen kunnen worden doorgeven via het onderstaande adres, het liefst voorzien van een indicatie van het watertype, die kan helpen bij het maken van een ecologisch profiel voor deze interessante springstaart.

Let op: Het gaat hierbij uitdrukkelijk níet om het mariene milieu. Hier kunnen ook enkele soorten nabij het wateroppervlak leven.

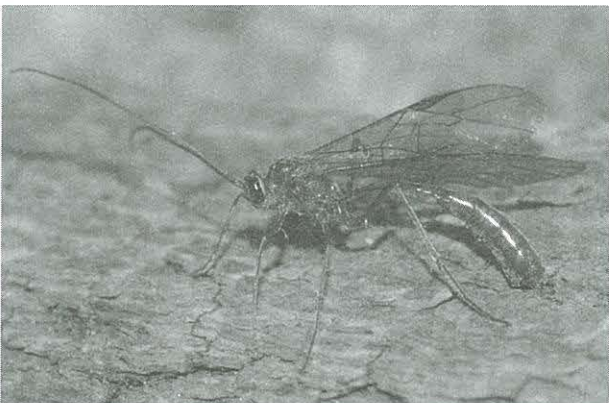
Matty P. Berg, Vrije Universiteit, De Boelelaan 1085, 1081 HV Amsterdam, 020-5987077 / 075-6142620, e-mail matty.berg@ecology.falw.vu.nl

Parasitic wasps (Ichneumonidae and Braconidae) from light traps

A group of us (Gergely Várkonyi and Nina Laurenne from Finland; Gavin Broad, Jim Brock, Donald Quicke and Mark Shaw from the UK) are trying to contact Lepidopterists (or others) who run lights to attract insects, especially in Southern, Central and Eastern Europe, and all Mediterranean countries. We want to ask you (or someone you may know) if you would be willing to help our research by collecting parasitic wasps that come to light for us. Ideally they should be put into strong ethyl alcohol (at least 70%) as soon as possible after their death (or preferably kill them in this way), because this method of preservation will best preserve DNA, and also has the advantage that specimens will travel without breakage. However, even dry specimens would be very valuable, especially if they can be protected from too much physical damage. In any case the material should be kept in the dark if possible, and definitely out of direct sunlight.

We have several projects on groups of Ichneumonidae and Braconidae that are strongly attracted to light, and all would greatly benefit from material collected in this way, especially from parts of Europe distant from our own bases. For simplicity we ask that all Ichneumonidae and Braconidae (the two groups look similar) over about 5 mm long and up to the very largest specimens attracted to light are collected, preserved as well as you can, and sent to us. We will then sort the material and pass it around among ourselves as appropriate.

De sluipwesp *Ophion scutellaris* (foto Roy Kleukers). Dit is één van de soorten die vaak op licht afkomen.

If you are prepared to help, please get in touch with us. If you cannot help us yourself, but know somebody who might be able to do so, we would be very grateful if you could pass this message on to them. For simplicity, we have decided that all material from outside the UK should be received at one place for initial sorting. Postage refunds can also be arranged from there. The address is:

Dr. Gergely Várkonyi, Kainuu Regional Environment Centre, Friendship Park Research Centre, Lentiirantie 342 B, FIN-88900 Kuhmo, Finland

For material collected in the UK, please contact Gavin Broad (Centre for Ecology & Hydrology, Monks Wood, Abbots Ripton, Huntingdon, Cambridgeshire PE28 2LS, England, e-mail gabro@ceh.ac.uk) to make arrangements.

Thank you very much for your help,

Gergely Várkonyi (gergely.varkonyi@ymparisto.fi)

Nina Laurenne (nina.laurenne@helsinki.fi)

Gavin Broad (gabro@ceh.ac.uk)

Donald Quicke (d.quicke@imperial.ac.uk)

Jim Brock (JBrock@horniman.ac.uk)

Mark Shaw (markshaw@xenarcha.com)

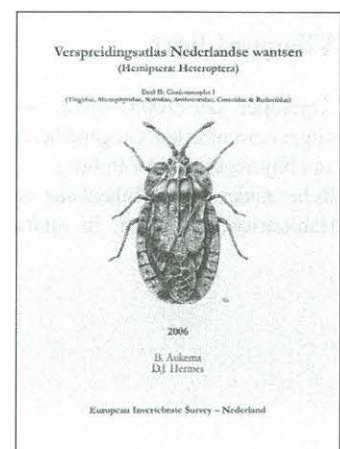
Verspreidingsatlassen

Naast de serie *Nederlandse Fauna* is EIS ook uitgever van een serie kleinere verspreidingsatlasjes. In deze reeks zijn deeltjes verschenen over de bijen, zweefvliegen en wantsen (zie onder). Op dit moment wordt gewerkt aan uitgaven over de bodemfauna, boktorren en kokerjuffers. Voor alledrie is al veel werk verzet. De bestanden zijn grotendeels klaar en van de bodemfauna en de kokerjuffers zijn de teksten al grotendeels geschreven. Het is dan ook de verwachting dat komende winter één of twee van de bovengenoemde verspreidingsatlassen zal verschijnen.

Vincent Kalkman

Tweede deel van de Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen

Vier jaar na het verschijnen van het eerste deel van de *Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen* is het tweede deel uitgekomen. Het boekwerk behandelt in 136 bladzijden de verspreiding van de 104 Nederlandse soorten van een zestal families (Tingidae, Microphysidae, Nabidae, Anthocoridae, Cimicidae en Reduviidae). Naast verspreidingskaarten is er van elke soort een fenogram opgenomen en wordt kort informatie gegeven over de wereldverspreiding, habitat, ecologie en status in Nederland. Elke familie wordt

voorafgegaan door een familietekst, voorzien van een fraaie illustratie door Jeroen de Rond van een typische vertegenwoordiger van die groep.

De auteurs van het tweede deeltje werken hard om de resterende drie delen in de periode 2007-2010 te laten verschijnen.

Het boekje is voor 10 euro te bestellen bij EIS-Nederland, Postbus 9517, 2300 RA Leiden, 071-5687670, e-mail eis@naturalis.nl

Aukema, B. & D.J. Hermes. 2005. Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera). Deel II: Cimicomorpha I (Tingidae, Microphysidae, Nabidae, Anthocoridae, Cimicidae & Reduviidae). – European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Vincent Kalkman

EIS-website (www.naturalis.nl/eis)

Afgezien van de gestage groei van de website, en het onvermijdelijke aanpassen van de subpagina *Actueel*, zijn er enkele belangrijke aanpassingen geweest de afgelopen maanden. Hieronder een overzicht.

- De belangrijkste en grootste aanpassing is wel die van een vrijwel complete subwebsite over het atlasproject van de Europese libellen (www.naturalis.nl/europeandragonflies).
- Onder *Aandachtsoorten* is er een pagina bijgekomen over het steenvliegenproject dat uitgevoerd wordt door Bram Koese.
- De pagina over het vliegend hert (www.naturalis.nl/vliegendhert) is geactualiseerd en verder uitgebreid. Een van de aanvullingen is een pagina over de larven, met uitleg over het verschil tussen de larven van het vliegend hert, de neushoornkever en de meikever. Ook is een pagina toegevoegd met informatie over de verspreiding in Limburg, naar aanleiding van het project voor een beschermingsplan in deze provincie. Op een andere nieuwe pagina zijn verschillende rapporten en enkele artikelen te downloaden. Hier is ook het beschermingsplan van Limburg te vinden (ruim 4,5 Mb!).
- Er is een pagina toegevoegd met de verschillende waarnemingsverslagen van de afgelopen drie jaar, die allemaal zijn te downloaden.

John Smit

Vliegend hert

Afgelopen jaar (2005) zijn er twee verschillende onderzoeken uitgevoerd naar het vliegend hert in Nederland: in de omgeving van Nijmegen en in Limburg.

In het kader van de inhaalslag verspreidingsonderzoek van de Habitatrichtlijnsoorten, in opdracht van het Ministerie van

LNv, is er een verspreidingsonderzoek gedaan in het kerngebied het Rijk van Nijmegen. Er zijn in totaal 23 betrouwbare waarnemingen binnengekomen uit dit gebied, bijna 10% van het totale aantal waarnemingen uit 2005, wat erg hoog is gezien de geringe oppervlakte. Naast de waarnemingen van volwassen kevers zijn er ook op twee plekken stobben gevonden waarin de soort zich voortplant. Al met al is er een goed beeld verkregen van de verspreiding van het vliegend hert in dit gebied. Op 5 juli 2005 was een voorlichtingsdag over het vliegend hert georganiseerd in Groesbeek, met een drietal lezingen over verspreiding en trends in Nederland (door ondergetekende), de voorlopige resultaten van enkele 'broedstoven' op de Veluwe (door Paul Hendriks), en de situatie in aangrenzend Duitsland (door Klaus Kretschmer van het Biologisch station im Kreis Wesel e.V.). Daarnaast was er iemand aanwezig van het NABU Naturschutzstation e.V. uit Kranenburg, waarmee de kiem gelegd is voor een internationale samenwerking tot het behoud van het vliegend hert in het Rijk van Nijmegen en aangrenzend Duitsland. Het rapport is te vinden op de 'downloadpagina' onder www.naturalis.nl/vliegendhert.

Het tweede onderzoek dat is uitgevoerd in 2005 betrof het opstellen van een beschermingsplan voor de Provincie Limburg. Dit project is een samenwerking tussen EIS-Nederland en Natuurbalans – Limes Divergens in opdracht van de Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg (IKL). Dit project werd mogelijk gemaakt dankzij het programma *Zuid-Limburg, Vitaal Platteland* met subsidie van de Europese Unie en de Provincie Limburg.

In het beschermingsplan is naast een uitgebreide inleiding over de biologie en de verspreiding van het vliegend hert met name aandacht voor de knelpunten en de mogelijke maatregelen daartegen. Aan de hand van recente waarnemingen zijn in totaal 12 deelgebieden geselecteerd die aan de hand van de verspreiding en de dichtheid aan waarnemingen in drie verschillende prioriteitscategorieën zijn verdeeld. Per deelgebied zijn de belangrijkste populaties, in totaal 35, beschreven, evenals de (potentiële) bedreigingen en de te treffen maatregelen. Het rapport zal dit najaar pas officieel worden gepresenteerd, maar is al te downloaden op www.naturalis.nl/vliegendhert (ruim 4,5 Mb!).

John Smit

